ماکیاولی نیکۆلۆ "Machiavelli, Niccolò"

نووسەری ئیتالیایی ڕێکەوتی ١٤٦٩/٥/٣ لە فلۆرانس لە دایك بووە و ساڵی ١٥٢٧ هەر لە فلۆرانس کۆچی دوایی کردووە. لە زانستگە دەرسی دادپەروەری – مرۆڤخوازی خوێندووە و وەك کارمەند لە شاری فلۆرانس کاری کردوە.

نیکۆلۆ ماکیاولی لەگەڵ خوڵقاندنی کارە سەرەکییەکەی بە ناوی "شازادە" جووڵانەوەیەکی زۆری بەتایبەت لە ئاست شکاندنی داب و نەریتی مەسیحی – مێتافیزیکی، بیرداڕێژیی و باسێکی ڕەخناوی لەسەر یاسای وڵاتەکەی وەڕێخست.

ماکیاولی لە بنەماڵەیەکی تا ڕادەیەك هەژار بەڵام خوێندەواری شاری فلۆرانس گەورە بووە. زۆر زوو لەڕێگەی پەرتووکخانەی ناو ماڵیانەوە لەگەڵ کارە کلاسیکەکانی ئەو سەردەمە ناسیاویی پەیدا کرد. بە هۆی بلیمەت بوونیەوە لەو بوارەدا، وەك گەنجێکی ژیر، ڕێگای ناو دانیشتنەکانی ناو کۆماری فلۆرانسی ئەو سەردەمەی بۆ کرایەوە. ساڵی ١٤٩٨ بوو بە سکرتێری کاروباری دەرەوە و وەڵامدەری پرسیاری سەبارەت بە سوپا و دواتریش وەك سەدرئەعزەمی شووڕا هەڵبژێردرا. لەو ساڵانەدا سەفەرێکی زۆری بۆ دەرەوە و ناوەوەی وڵات کردووە. دانیشتن و گفت وگۆی لەگەڵ لودویگی دوازدەی فەرانسە، قەیسەر ماکسیمیلیان و یۆلیۆسی دووهەم- پاپای کاتی خۆی، کردووە. هەوڵەکانی لەسەر ئەو دانیشتنانە و شیکردنەوەیان، وێنەیەك لە پێکهاتە و بنەمای خاوەن هێزانی ئەو سەردەمە دەدات بە دەستەوە.

شەش ساڵ دواتر ماکیاولی لە ئیدارەکەی وەدەر نرا. میدیچی "Medici" وەك بنەماڵەیەکی ناوبەدەرەوە و بەهێزی شاری فلۆرانس ئەویان بە تاوانی پیلان زیندانی کرد. ماکیاولی لەو سەردەمەدا ڕەنجێکی زۆری کێشا بەڵام ئەوان نەیانتوانی تاوانەکەی بسەلمێنن. دوای ئازادبوونی لە ساڵی ١٥١٣ لەگەڵ ژن و منداڵەکانی گەڕایەوە بۆ شاری سان کاسیانۆ "San Casciano"

www.rojhalat.de / www.bokan.de

لە نیزیکی شاری فلۆرانس. لە دەساڵی دوای ئەو ڕووداوە زۆربەی کارە سیاسی – نیزامیەکان و نووسراوە سەڵتەنەتییەکانی، وەك ماندراگۆلا "Mandragola" (١٥١٨-١٥٢٠)، کە وەك سەرەکیترین یاریی کومێدی سەردەمی ڕێنسانس ناسراوە، کۆتایی پێ هێنان. لە ساڵی ١٥١٩ وە هاتا کۆچی دوایی سەرەڕای ڕێکەوتن و وەرگرتنی چەندین پەیماننامە لە لایەن بنەماڵەی میدیچیەوە هێشتا نەیتوانی کەسایەتی سیاسی پێشوی خۆی زیندوو بکاتەوە. یەك لەو پەیمان نامانە نووسینی مێژووی شاری فلۆرانس بوو کە لە لایەن بنەماڵەی میدیچیەوە پێی ئەسپێردرا.

"شازادە" ساڵی ١٥٣٢ لە ٦٩ لاپەڕەدا بە زمانی ئیتالیایی و ساڵی ١٧١٤بە زمانی ئاڵمانی وەك نووسراوەیەکی سیاسی لە چاپ دراوە. لەو نووسراوەیەدا ماکیاولی تیئۆرییەکی بۆ بیرداڕێژی لە وڵاتەکەیدا دۆزیوەتەوە کە وەك نموونەیەکی بێ هاوتا بۆ رۆحیەی ئەخلاقی وڵاتی لێ هاتووە.

ماکیاولی ساڵی ١٥١٣ هاوکات لەگەڵ نووسینی "شازادە" بەرهەمی دووهەمی دەست پێکرد کە باس و گفتوگۆ لەسەر دەیەی یەکەمی مێژووی ڕۆم بە ناوی تیتوس لیۆیۆس "Titus Livius" بوو کە هەشت ساڵی خایاند. ئەو کارە زیاتر لەسەر کارتێکەری چارەنووسی سیاسی خۆی ساغ ببۆوە: دوای دوورکەوتنەوە لە کارەکەی و هەروەها ئاواتی گەڕانەوەی بۆ سەر هێزی سیاسی پێشووی، بۆتە هۆی ئەوەی ژیانی خۆی لە ناوچەی سان کاسیانۆ بە شتێکی بێ فایدە و هەدەردانی کات دابنێ. لە کتێبی شازادە دا ناچاربوون بە پاشەکشێ و ناچالاکبوون لە ناو کۆمەڵگای سیاسی ئەو سەردەمە، ژیانێکی فانتازیای سیاسی بۆ پێکهێناوە کە بۆتە هۆی هەوڵدان بۆ دۆزینەوەی ڕێگایەك بۆ سەرکەوتوویی. هەروەها نووسراوەی شازادە بەرهەمی بارودۆخی سیاسی ئەو سەردەمەی ئیتالیایە کە نووسەر هەوڵی داوە بە شێوازێکی ناسیۆنالیستی، وڵاتەکەی لە کارتێکەری وڵاتانی بێگانە ڕزگار بکات.

www.rojhalat.de / www.bokan.de

نووسراوەکە لە تێکەڵاویی بارودۆخی سیاسی و مێژوویی ئەو سەردەمە پێکهاتووە. لەوێدا ئایین و پرەنسیپی ئەخلاقی بە مەبەستی ڕوونکردنەوە، شی دەکرێنەوە و نرخ و بەهایان لە وڵات و کۆمەڵگادا هەڵدەسەنگێنرێت. هەروەها بنەما و مەبەستی هەموو هەڵس و کەوتەکانی مرۆڤی ناو کۆمەڵگا بۆ پەرەپێدان و گەیشتن بە کۆمەڵگایەکی ئازاد و پڕ لە خۆشیی دەناسێنێ. پرسیاری سەبارەت بە پاراستنی دەوڵەت بۆ ماکیاولی پرسیارێکی گەڵێك سەرەکییە و خوێنەر هان دەدات دەوڵەت لە کێشەکانی ئازاد بکات و مەبەستی کۆتایی، پێکهێنانی هەڵس و کەوتێکی ئینسانییە.

زۆربەی بزوتنەوە سیاسییەکانی دوای مردنی ماکیاولی، هەوڵیان داوە بە شێوازێکی وردبینانە خۆیان بە نووسراوەکانیەوە خەریك بکەن. تا سەدەی هەژدەهەمیش نووسراوەکانی وەك تێزێکی سەرەکی و گرنگ لە ئوروووپا سەیر کراوە. شۆڕشی ناسیۆنالیستی کە لەگەڵ شۆڕشی فەرەنسە لە ئوروووپا دەستیپێکرد، بە تامەزرۆییەوە لە تێزەکانی ماکیاولی کەڵکیان وەرگرتووە و کارتێکەری ئەو نووسراوانە تا ئەمڕۆش هەستی پێ دەکرێت.

درێژەی هەیە ...